

روزشمار جنگ | **روز شصت و ششم**

واشنگتن میان بلوف‌های نظامی و واقعیت اقتصاد گیر افتاده است

التماس پنهان، لفاظی آشکار

شصت و ششمین روز نبرد، با لاف‌های تکراری و بی‌معنی رئیس‌جمهور آمریکا آغاز شد. دونالد ترامپ در تلاشی برای پنهان کردن شکست راهبردی‌اش در گشودن شریان‌های اقتصادی، از مأموریتی برطمطراق به نام «پروژه آزادی» برای اسکورت کشتی‌ها در تنگه هرمز رونمایی و ادعا کرد صبح دوشنبه به وقت خاورمیانه این عملیات آغاز خواهد شد. ایران در مقابل با انتشار نقشه جدید منطقه تحت کنترل خود – که حریم خود را تا سواحل امارات گسترش می‌دهد – و اخطار صریح شلیک به هر شناور بی‌مجوز آمریکایی، نشان داد نه‌تنها از این رویارویی دریایی نمی‌هراسد، بلکه آماده است قواعد عبور و مرور در مهم‌ترین آبراه انرژی جهان را از نو بنویسد. امروز، بازارهای جهانی با تثبیت نفت ۱۲۰ دلاری نایت کردند بلوف‌های ترامپ نمی‌تواند کشتی‌های سرگردان در خلیج فارس را حرکت دهد.

■ **هرمز؛ وقتی جغرافیا به سلاح تبدیل می‌شود**

مهم‌ترین تحول ۲۴ ساعت گذشته، تغییر رسمی قواعد بازی در خلیج فارس بود. در حالی که ترامپ با استقرار ۱۵هزار نیرو و صدها پرند، گمان می‌کرد می‌تواند با «اسکورت نقطه‌ای» طلسم هرمز را بشکند، سپاه پاسداران با انتشار یک نقشه جدید، محاسبات سنگتکار را در هم ریخت. این نقشه که حریم تحت کنترل ایران را تا فجیره و ام‌القوین امارات امتداد می‌دهد، یک پیام راهبردی دارد؛ امارات دیگر نمی‌تواند با دور زدن هرمز و استفاده از خطوط لوله، نفت خود را صادر کند.

■ **لرزش در ستون‌های اقتصاد غرب**

اگر ترامپ تصور می‌کرد با اعلام «پروژه آزادی»، بازارهای جهانی را آرام خواهد کرد، واکنش بورس‌های آسیا و قیمت نفت، به او یک «نه» بزرگ گفت. سقوط شاخص‌های اقتصادی در کره جنوبی، ژاپن و هنگ‌کنگ و هشدار فاتح بیروئل (رئیس آژانس بین‌المللی انرژی) مبنی بر مواجهه جهان با «بزرگ‌ترین چالش انرژی و اقتصادی تاریخ»، اثبات‌می‌کند استراتژی واشنگتن شکست‌خورده است. بحران اکنون به قلب اروپا رسیده است. اعتراف تکان‌دهنده مقامات بریتانیایی به اسکای نیوز مبنی بر اینکه دولت‌نشدن در حال آماده‌سازی برای «فخطی مواد غذایی، جهش تورم و لغو پروازها طی هشت ماه آینده» است، نشان می‌دهد چرا امانوئل مکرون و کی‌ریستامر حاضر نشدند در ماجراجویی دریایی ترامپ در هرمز شرکت کنند. غرب در حال پرداخت بهایی سنگین برای قماری است که رئیس‌جمهور آمریکا آن را با شاعر «شمار حداکثری» آغاز کرد.

■ **باج‌دهی در سایه؛ چرا واشنگتن خدمه ایرانی را آزاد کرد؟**

در عرصه دیپلماسی، رفتار واشنگتن با زتاب کامل استیصال است. در حالی که کاخ سفید سعی می‌کند در رسانه‌ها لحنی تهاجمی داشته باشد، آزادی ۱۵ خدمه کشتی ایرانی توقیف‌شده و انتقال آن‌ها به پاکستان (به عنوان یک اقدام اعتماد ساز)، نشان می‌دهد ترامپ به شدت نیازمند بازگشت ایران به میز مذاکره است. به گفته محمد المصري (استاد مؤسسه دوحه)، محاصره بنادر ایران، یک «خطای محاسباتی بزرگ» از سوی ترامپ بود که مانع هر گونه پیشرفت دیپلماتیک شد. واشنگتن اکنون در یافته فهرست ۱۵ ماده‌ای مطالباتش (از جمله خلع سلاح منطقه‌ای و هسته‌ای) برای کشوری که در اوج محاصره، شاه‌رگ اقتصاد جهان را در دست دارد، چیزی بیش از یک «شوخی دیپلماتیک» نیست.

■ **ایستگاه شصت و ششم؛ در انتظار جرقه‌ای در انبار باور**
خاورمیانه اکنون در یک وضعیت «تعلیق انفجاری» قرار دارد. در جنوب لبنان، رژیم صهیونیستی با تداوم بمباران روستاهایی که اهالی آن در حال بازگشت بودند، نشان داد به هیچ توافقی آتش‌بسی پایبند نیست و به دنبال «اشغال سرزمینی» بلندمدت است؛ امری که با پاسخ‌های سخت مقاومت روبه‌رو خواهد شد. اما کانون اصلی بحران، آب‌های نیلگون خلیج فارس است. با دستور ترامپ برای آغاز «پروژه آزادی»، دو ناوگان نظامی (امریکا و ایران) در فاصله‌ای به شدت نزدیک در تنگه هرمز رودرویی هم قرار گرفته‌اند. ایران به‌صراحت اعلام کرده «اسکورت نظامی آمریکا» را تحمل نخواهد کرد. هر گونه خطای محاسباتی یا شلیک پیشدستانه از سوی واشنگتن، نه‌تنها چند ناوچه آمریکایی را در معرض انهدام قرار می‌دهد، بلکه قیمت نفت را به اعدادی خواهد رساند که اقتصاد نیمه‌جان غرب، توان تاب‌آوری آن را نخواهد داشت. ترامپ، اکنون بر لبه تیغی راه می‌رود که خود، آن را تیز کرده است.

هدایت جاوید
همزمان با به گوش رسیدن زمزمه‌هایی درباره ارائه طرح پیشنهادی ۱۴بندی ایران به آمریکا از کانال پاکستان که بیانگر جدیت تهران در پیگیری دیپلماسی است، اقدام‌های میدانی در دستور کار کاخ سفید از روندی دیگر حکایت دارد؛ سناریونویسی در مسیر افزایش خطرناک سطح تنش که نتیجه آن حمله پهنادی به امارات و هدف قرار دادن شناورهای متخلف در تنگه هرمز بود. سرخط ماجرا باز هم به یک توپیت رئیس‌جمهور پرحاشیه ایالات متحده بازمی‌گردد. دونالد ترامپ طبق عادت همیشگی هنوز از خواب‌پانزنده، با انتشار متنی از تصمیمش برای بازگشایی تنگه هرمز با اتکابه ابزار نظامی، باینیت پیگیری رسالت جهانی ایالات متحده در نجات دیگر ملت‌ها خبر داد! در پیام‌وی آمده است: «ما تمام تلاش خود را برای خروج ایمن کشتی‌ها و خدمه‌شان از تنگه (هرمز) به کار خواهیم گرفت. این فرایند، «پروژه آزادی»، از صبح دوشنبه به وقت خاورمیانه آغاز خواهد شد. من کاملاً آگاه هستم که نمایندگانم در حال برگزاری مذاکرات بسیار مثبت با کشور ایران هستند و این مذاکرات می‌تواند به چیزی بسیار مثبت‌تری منته‌م‌نجر شود. حرکت کشتی‌ها صرفاً به منظور آزادسازی افراد، شرکت‌ها و کشورهایی است که هیچ‌کار اشتباهی انجام نداده‌اند – آن‌ها قربانی شرایط هستند. این یک اقدام انسان‌دوستانه از طرف ایالات متحده، کشورهای خاورمیانه و به ویژه کشور ایران است. اگر به هر نحوی این فرایند انسان‌دوستانه مختل شود، متأسفانه باید با قاطعیت با آن برخورد شود.»

■ **سوپرمن» وارد می‌شود!**

در پی بسته شدن تنگه هرمز و توقف اجباری حدود هزار کشتی تجاری و ۲۰هزار دریا نرئوند در آب‌های منطقه پس از جنگ تحمیلی آمریکا ورژیم صهیونیستی علیه‌ایران، رئیس‌جمهور ایالات متحده که در افکار عمومی داخلی و منظر جهانی به عنوان مقصر ماجرا زیر فشار زیادی قرار گرفته، این گونه از طرحش برای آزادسازی تنگه هرمز رونمایی کرد! طبق گزارش وال استریت ژورنال، نیروی دریایی ایالات متحده همراهی و اسکورت جسیبند (نزدیک) برای کشتی‌هایی که قصد خروج از منطقه را دارند نخواهد داشت، بلکه حضور به منظور حفاظت از کشتی‌ها برقرار می‌شود.

اما در حالی که ترامپ تا همین چند روز پیش مدعی بود باز یا بسته بودن تنگه هرمز برای آمریکا تفاوتی ندارد و این دیگر کشورهای منتفع از آبراهه هستند که برای وادار کردن ایران به عقب‌نشینی باید دست به اقدام و عمل بزنند؛ گام عجولانه و روی میز گذاشتن ایده باز کردن اجباری تنگه هرمز با وجود تداوم محاصره در یبای ادعایی کاخ سفید علیه کشورمان از چند جنبه حائز اهمیت است؛ در وهله نخست چنین حرکتی را با هدف بازیابی اعتبار از دست‌رفته جهانی آمریکا پس از ناکامی در رسیدن به خواسته‌هایش مقابل ایران و همچنین تغییر افکار عمومی داخلی آمریکا باید تعبیر کرد. افزایش مداوم قیمت بنزین و گرفتاری ترامپ در جنگ فرسایشی با ایران که می‌تواند میدان را به ضرر جمهوری خواهان در آستانه انتخابات میان دوره‌ای مجلس در آمریکا تغییر دهد، رئیس‌جمهور را زیر فشار زیادی قرار داده‌به همین دلیل بخشی از رویکرد تهاجمی تازه کاخ سفید

«عملیات آزادی» ترامپ با پاسخ سخت در امارات و تنبیه متجاوزان در تنگه هرمز مواجه شد

تبعات سخت برای بچه‌پروری منطقه

منازعه با ایران قابل توجه است، روی میز گذاشتن طرحی است که به ادعان بسیاری سناریویی خطرناک در دایره افزایش تنش‌ها تعبیر می‌شود. بر اساس این دیدگاه، ترامپ که از سکون و کش دار شدن ماجرای ایران خسته شده، با اجرای نمایشی «پروژه آزادی» تنگه هرمز که خودش هم می‌اند اجرای آن کار آسانی نیست، عملاً صحنه‌ای چپیده‌تا جمهوری اسلامی را به واکنش واداشته و جنگ را به مرحله دیگری بکشاند. ذکر اینکه «اگر ایران به هر نحوی این فرایند صلح طلبانه و انسانی – و احتمالاً دفاعی! - را مختل کند، مجبوریم با قاطعیت برخورد کنیم» زمینه‌سازی در همین باره است. در همین باره «دنیل دی‌پاتریس» تحلیلگر آمریکایی مؤسسه «دیفنس ریپوریتیز»، می‌نویسد: برداشت من این است که این اقدام تلاشی از طرف ترامپ برای تغییر روایت کلی ماجراست؛ به‌گونه‌ای که ایالات متحده نه‌تنها عامل مشکل در تنگه هرمز نیست، بلکه بخشی از راه‌حل معرفی شده و در مقابل، ایران به‌عنوان مانع رفت و آمد کشتی‌ها مطرح شود.

این اقدام به نظر بیش از آنکه عملیاتی نظامی باشد یک راهبردرسانه‌ای برای مقصر جلوه دادن ایران است. وی رابرت پپ، استاد علوم سیاسی دانشگاه شیکاگو هم اقدام رئیس‌جمهور را در چارچوب تاتکنیک «سوسیس برش خورده» تحلیل می‌کند، به این معنی که تهدیدهای ناوگان اسکورت آمریکا توسط ایران و پاسخ ایالات متحده، به‌جای بازآرندگی فوری، سطح تنش را به‌صورت کنترل نشده افزایش خواهد داد. با این تقاسیر به نظر می‌رسد ترامپ دارد زمینه را برای بازگشت به درگیری مسلحانه آماده می‌کند؛ او ناوهای آمریکایی را از طریق تنگه می‌فرستد تا کشتی‌ها را از محاصره

را باید با هدف برون‌رفت از وضعیت جاری و تغییر ذائقه و جهت‌دهی به افکار عمومی داخلی آمریکا عنوان کرد. البته این بخش از پیام ترامپ که تأکید دارد «اقدام اخیر گامی انسان‌دوستانه از سوی ایالات متحده است برای کمک به ملوانانی که روی آب سرگردان مانده‌و همچنین کشورهایی که قربانی شرایط شده و از آمریکا درخواست کمک کرده‌اند»؛ بازی حساب‌شده بافکار عمومی جهانی نیز هست. او که به سبب ایجاد شرایط جاری در منظر جهانی مقصر شناخته می‌شود حال مانند «سوپرمن» آمریکا وارد شده‌و قصد نجات بی‌گناهان را دارد؛ نمایشی که در صورت اجرای درست نه‌تنها می‌تواند در تطهیر چهره ایالات متحده و پوشاندن ناکامی آن‌ها در جنگ با ایران مؤثر واقع شود، بلکه می‌تواند ترامپ را به عنوان ناجی مطرح کند و سبب فخرفروشی وی شود! مهره‌چینی تازه کاخ سفید از یک منظر دیگر هم می‌تواند قابل ارزیابی باشد و آن توجیه ادامه دزدی دریایی و مصادره کشتی‌های ایرانی است.

ترامپ چندی پیش به صراحت ادعان کرد اقدام‌های ارتش تروریست این کشور در خلیج فارس مانند کاری است که دزدان دریایی انجام می‌دهند و این کار تر و تمیز درآمد خوبی هم برای آمریکا دارد! در شرایطی که واشنگتن با محاصره دریایی کشورمان و پیگیری ایده «خشم اقتصادی» قصد افزایش فشار را دارد، گسیل گسترده ناوگان نظامی به خلیج فارس احتمالاً زمینه‌سازی و بهانه خوبی برای تداوم این دزدی دریایی است. سرد از این رو باید در این باره تدبیری اندیشید.

■ **زمینه‌چینی برای افزایش سطح تنش**

با این حال آنچه درباره تصمیم تازه دولت آمریکا در میدان

دیپلماسی اگرچه در اغلب موارد پشت درهای بسته به پیش می‌رود، اما لازمه موفقیت آن میدان جنگ کلامی و رسانه‌ای است که در پیرامون آن شکل می‌گیرد. دیپلماسی اگر در فضای رسانه و افکار عمومی شکست بخورد، دیپلمات‌ها پشت میز مذاکره، خلع سلاح خواهند شد. این معناراً به خوبی در تأکید و استفاده ترامپ از عملیات روانی و رسانه‌ای می‌توان دید؛ کسی که در یک ساعت بیش از ۳۰ توپیت می‌زند و تاکنون بیش از ۲۰۰ موضع‌گیری متناقض و فریب‌دهنده داشته است. از این رو جایگاه سخنگویان دستگاه دیپلماسی که افسران این عرصه هستند هم بسیار ویژه است.

در جنگ تحمیلی سوم بررسی و رصد عملکرد سخنگوی وزارت خارجه کشورمان نشان دهنده عملکردی موفق است که توانسته در بسیاری از مواقع، عملیات رسانه‌ای و پروپاگاندای رقیب را ناکام بگذارد.

اسماعیل بقایی در یکی از سخت‌ترین فضاهای کاری نه تنها در ۱۲روزه و جنگ رمضان، نشست‌ها و حضور میدان خود را با وجود تهدیدهای دشمن، تعطیل نکرد که بیشتر آن در فضای مجازی و در تعامل با رسانه‌ها سریع‌ترین و به‌موقع‌ترین واکنش‌ها را با انزگداری مطلوب داشته است. او گاه محتاطانه و با نگاه به مصلحت

عبور دهند، اقدامی که آن را یک حرکت بشردوستانه هم توصیف می‌کند. این احتمالاً منجر به تبادل آتش با کشتی‌های ایرانی یا مواضع ساحلی که محاصره را اجرا می‌کنند، خواهد شد و درگیری گسترده‌تر را از سر می‌گیرد.

■ **تهران برای هر سناریویی آماده است**

اقدام ماجراجویانه ترامپ علیه ایران اما ظاهراً از همان ابتدا با مواضع و چالش‌های جدی روبه‌رو شده است. بر این اساس در شرایطی که ترامپ با تلاش برای مربوط کردن مأموریت ماجراجویانه خود به خواست و مطالبه جهانی تلاش کرده دولت‌ها و افکار عمومی را با خود همراه کند، ولی امانوئل مکرون، رئیس‌جمهوری فرانسه در نخستین واکنش با بیان اینکه راه‌حل بازگشایی تنگه هرمز، نظامی نیست، آشکارا اعلام کرد کشورش قصدی برای مشارکت در عملیات نظامی برای بازگشایی تنگه‌هرمز ندارد.

از سویی اعلام آمادگی تهران برای مقابله با هر گونه ماجراجویی آمریکا، واقعیتی است که تصمیم‌سازان کاخ سفید نمی‌توانند نسبت به آن بی‌تفاوت باشند. مدافعان امنیت ایرانی روز گذشته با شلیک چندین تیر اخطار به سوی یک ناوچه متجاوز نیروی دریایی آمریکا که قصد ورود به محدوده تنگه‌هرمز را داشت و دور کردن آن از حوزه خلیج فارس نشان دادند در حراست از مرزها و اجاری پروتکل‌های مد نظر خود مصر هستند. همچنین روز گذشته منابع رسانه‌ای تصویری از آتش‌سوزی بزرگ در منطقه صنایع نفتی فجیره (FOIZ) امارات منتشر کردند که طبق اطلاعات منتشر شده ناشی از حمله پهنادی بوده است. اگر چه یک مقام نظامی کشورمان اعلام کرد که ایران برنامه‌ای برای حمله به امارات نداشته است. اخباری هم از هدف قرار گرفتن یک کشتی مرتبط با کره جنوبی در ۱۴امیلی غرب بندر «صقر» در امارات مخایره شد. ایران البته در اقدامی که رسانه‌های غربی آن را اعمال محاصره در یبای بر امارات تعبیر کردند، همزمان با اجرایی شدن تصمیم خصمانه‌تان‌ه‌ترامپ‌نقشه‌ای از محدوده کنترل تازه خود بر تنگه هرمز منتشر کرد که نسبت به گذشته محدوده بیشتری را در بر می‌گیرد. طرح جدید کنترل نیروهای مسلح جمهوری اسلامی بر تنگه هرمز به‌صورت معناداری از جنوب‌خط بین کوه مبارک در ایران و جنوب فجیره در امارات تا محدوده غرب خط بین انتهای جزیره قشم در ایران و ام‌القوین در امارات را شامل می‌شود. روز گذشته علی عبداللهی، فرمانده قرارگاه مرکزی خاتم‌الانبیا(ص) نیز به صراحت هشدار داد هر گونه نزدیک شدن یا ورود نیروهای نظامی آمریکا «نیروهای بیگانه» به تنگه‌هرمز با واکنش موا خواهد شد. روندهای مذکور یعنی تهران برای هر سناریویی آماده است و به ترامپ و دار و دسته‌اش اجازه‌قدرت‌نمایی و قلدربازی نخواهند داد. از دید تهران با وجود اقدام‌های نمایشی طرف غربی، هیچ تغییری در روند مدیریت تنگه هرمز ایجاد نشده است. به تعبیر ابراهیم عزیزی، رئیس کمیسیون امنیت ملی مجلس اکنون هیچ‌کس سناریوهای بازی مقصر رئیس‌جمهور ایالات متحده را باور نمی‌کند و هر گونه تحرک دریایی شناورهای غیونظامی و تجاری که منطبق با پروتکل‌های ترانزیتی صادره از سوی ایران نباشد با مخاطرات جدی مواجه شده و شناورهای متخلف با قدرت متوقف خواهند شد.

دیپلماسی از تمایل و تأکید ایران به گفت‌وگو و حل مسائل پای میز مذاکره سخن گفته تا افکار عمومی جهان فریب ادعاهای در پی تهدید دوباره ترامپ و تلاش او برای برداشتن و گاه از پاسخ مقتدرانه ایران به تهدیدها، گاه مبانی حقوقی تجاوز غیرقانونی آمریکا و رژیم صهیونیستی را برای جهانیان تبیین کرده و گاه مبانی حقوقی پاسخ مقتدرانه ایران به مهاجم و شرکایش را؛ هم از دوستی و خیرخواهی ایران برای کشورهای همسایه با وجود خیانت آن‌ها سخن گفته؛ و هم از اینکه جنگ تمام می‌شود و همسایگی ما می‌ماند. امروز نیز اسماعیل بقایی هم‌سو و هم‌صدا با میدان، در پی تهدید دوباره ترامپ و تلاش او برای برداشتن پای ایران از گلوی او و اقدام برای باز کردن قهری تنگه هرمز و سؤال خبرنگار یک رسانه عربی که پرسید چرا ایران در برابر ارتش آمریکا که قدرت بسیار بیشتری دارد و او بر قدرت اول جهان است تسلیم نمی‌شود و عقب‌نشینی نمی‌کند؟ پاسخی مقتدرانه و عزتمندانه داد و گفت: ما هم ابرقدرتیم و تسلیم نخواهیم شد. این تک‌جمله آقای سخنگو همراه با پاسخ قاطع نیروهای مسلح کشور به تلاش آمریکایی‌ها برای شکستن اقتدار ایران در تنگه هرمز و موشک‌هایی که توسط نیروهای مسلح شلیک شدند، دو سوی یک مضمون بودند؛ دیپلماسی اقتدار.

تصمیم‌گیری‌های جدید و قاطعانه‌تری در قبال شرایط این بندر اتخاذ شود.

■ **برنامه‌ریزی‌های دقیق‌تر برای گذر از تنگناهای مالی**

موضوع تحریم‌ها و محدودیت‌های بانکی موجود برای جمهوری اسلامی ایجاب می‌کند مسائل مالی و ارزی این تجارت دوجانبه و در حال گسترش به شکلی ویژه مورد توجه واقع شود. استفاده از ظرفیت‌های تهار، بازارهای خُرد و تا حدی غیررسمی همچون بازارچه‌های مرزی و مناطق تجاری آزاد، تعیین سیستم پرداختی و مالی مبتنی بر ارزهای داخلی دو کشور و یا حتی سیستم‌های معتبر خارجی مانند یوان چین؛ همگی می‌تواند به‌عنوان بخشی از برنامه‌ها برای گذر از چالش تحریم‌های مالی و بانکی در نظر گرفته شوند.

■ **پرهیز از اتکای یک‌سویه و همه‌جانبه به پاکستان**

این موضوع که پاکستان در حال حاضر یکی از بهترین گزینه‌ها برای عبور از فیلتر محاصره دریایی تلقی می‌شود حقیقتی انکارناپذیر است. با این حال به نظر می‌رسد باید نسبت به اتکای بیش از حد به پاکستان در این مورد نیز محتاط بود، آن هم حداقل به دو دلیل قابل ملاحظه؛ نخست رابطه میان اسلام‌آباد و واشنگتن و در نظر گرفتن احتمال تسلیم شدن پاکستان در برابر اعمال فشارهای آمریکا برای کاهش مرادات با ایران در آینده و دوم پرهیز از نگاه تک‌بعدی برای عبور از فیلتر تحریمی و ضرورت توسعه تجارت زمینی و استفاده از همه ظرفیت‌های مرزی و سرزمینی ایران از مرزهای شرقی تا غربی، شمالی و جنوبی.

اقتصادی میان تهران و اسلام‌آباد بدون فراهم شدن بستری امنیتی لازم برای این تبادلات، محکوم به ناکارآمدی خواهد بود. طی این سال‌ها، مسئله چالش‌های امنیتی در مرزهای دو کشور موضوع مهمی بوده که همواره بر روند روابط اقتصادی دوجانبه سایه انداخته است. بر همین اساس در ملاقات‌های چندسال اخیر مقامات سیاسی و امنیتی دو کشور بارها بر عبور از چالش‌های امنیتی و تغییر شرایط مرزها از امنیتی به اقتصادی تأکید شده است. در شرایطی که این تأکیدها با اقدام‌های عملی همچون توافق نامه همکاری‌های امنیتی میان تهران و اسلام‌آباد (۱۳۹۳ شمسی) و تشکیل کمیته ویژه امنیتی مشترک همراه شده، اما با این حال هیچ‌گاه امنیت مرزها در سطح مطلوب و ایده‌آل برای مرادات گسترده تجاری قرار نگرفته است. بنابراین شایسته است برای دستیابی به اهداف میان‌مدت و بلندمدت تجاری و اقتصادی جدید میان دو کشور، برنامه‌ها و ترتیبات امنیتی مشترک و جدی‌تری مورد توجه قرار گیرد. البته‌با در نظر گرفتن تثبیت نسبی اوضاع سیاسی در پاکستان و جدیت تهران و اسلام‌آباد در برقراری فصلی نواز روابط دوجانبه، می‌توان چشم‌انداز روشنی برای بهبود اوضاع امنیتی در آینده ترسیم کرد.

■ **استفاده بهینه از ظرفیت‌های اقتصادی دوجانبه**

این موضوعی مورد تأیید است که با وجود پایداری روابط سیاسی دو کشور طی چند دهه اخیر، متأسفانه سطح روابط تجاری و اقتصادی آن‌ها با وجود جمعیت فراوان، بازار فوق‌العاده و برخورداری از ظرفیت‌های اقتصادی م‌کمل، حتی پایین‌تر از سطوح معمولی قرار داشته است. بر این اساس پاکستان

یادداشت

آرش خلیل‌خانه

صریح و دقیق مثل آقای سخنگو

دیپلماسی؛ عرصه مدیریت نرم، معتدل و سیاستمدارانه امور در عرصه بین‌المللی است؛ ساختنی که باید با هوش بالا، تجربه و درایت، آینده‌نگری و همه‌جانبه‌نگری همراه باشد. از همین رو است که در ادبیات عامه و در مثل به پاسخ‌های هوشمندانه، محتاطانه و آینده‌نگر، جواب دیپلماتیک گفته‌می‌شود.

در شرایط سخت و بحرانی مثل وضعیت موجود که کشور با دشمنی حلیگر، قدرتمند و قلدر روبه‌رو است، دیپلماسی، کاری به مراتب دشوارتر است؛ چرا که گفت‌وگو و مذاکره با دشمنی که به آب و خاک کشور تعرض کرده، رهبر ما را به شهادت رسانده، فرماندهان و مقامات عالی رتبه کشور را هدف قرار داده و در یک کلام

یادداشت

میراحمد رضا مشرف

فصل جدید همکاری‌های اقتصادی ایران و پاکستان؛ باید‌ها و نباید‌ها

مواجهه چند دهه‌ای جمهوری اسلامی ایران با شرایط تحریمی و انواع تحریم‌های اقتصادی و مالی موجب شده اقتصاد ایران ظرفیت بالا و مثبتی در برابر هر گونه شرایط دشوار اقتصادی و یا مدل‌های جدید تحریمی از خود نشان دهد. دقیقاً بر همین اساس است که پس از اعمال تحریم و محاصره دریایی از سوی آمریکا، اقتصاد ایران نه تنها با شوک عمیقی مواجه نشد، بلکه بر مبنای بهره‌گیری از تجربه‌های پیشین، بلافاصله در جست‌وجوی مسیری برای عبور از این فیلتر برآمد. در این چارچوب مسیر تجارت زمینی با پاکستان به عنوان بهترین گزینه ممکن شناخته شد، به ویژه آنکه بنادر پاکستان در نزدیک‌ترین فاصله جغرافیایی با مرزهای زمینی ایران قرار داشته و حتی امکان تبادلات اقتصادی در امتداد آب‌های ساحلی دو کشور نیز قابل بررسی بود.

تردیدی وجود ندارد که هر گونه تلاش برای ارتقای همکاری‌های تجاری و